https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-27
УДК 658.152:658.589
JEL classification: O31, O32, E22, O11

РАЧИНСЬКИЙ Олександр
Хмельницький національний університет
https://orcid.org/0009-0006-8012-4469
e-mail: rachinskyov@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДУМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто ключові аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті забезпечення потенційного відновлення вітчизняної економіки. На основі аналізі ключових понять обґрунтовано доцільність та необхідність розгляду інноваційно-інвестиційної діяльності, як управлінської передумови відновлення економіки. Доведено необхідність об'єднання управління інноваційно-інвестиційною діяльністю вже на стратегічному рівні. З метою врахування середовища функціонування підприємства при формуванні інноваційно-інвестиційної стратегії уточнено змістовну характеристику поняття «фактори впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність» та запропоновано використовувати типізації інновацій для пошуку різних можливостей розвитку підприємств. Враховуючи існуючі тенденції розвитку світового господарства запропоновано виділяти ключові напрями інноваційно-інвестиційної діяльності такі як розвиток енергозберігаючих технологій, використання інновацій, що спрямовані на адаптацію до кліматичних змін та використання штучного інтелекту для управління підприємством, у процесі виробництва та як елементу інноваційної продукції.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інвестиції, інвестиційна діяльність, інноваційно-інвестиційна діяльність, енергозберігаючі технології, штучний інтелект, кліматичні зміни.

RACHYNSKYI Oleksandr
Khmelnytskyi National University

THEORETICAL BASIS OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC RECOVERY

The restoration of Ukraine's economy after the war will take a long time, because according to experts, a large part of the necessary infrastructure was destroyed, as well as a large number of enterprises. In addition, there is already a shortage of labor resources today, which is increasing with each new year of the war. In such critical conditions, the development of enterprises based on the most efficient use of resources becomes a priority. Economic studies prove that the innovative orientation of individual enterprises, provided that they receive appropriate support from the state, allows enterprises to develop optimally using available resources. Innovative activities of enterprises are impossible without appropriate financing, that is, without investments. At the same time, financing innovations allows you to get a greater effect from investments than with ordinary capital investments. Such mutual conditionality emphasizes the need to consider innovation and investment activities as a single direction in the strategic planning of enterprises. Innovation and investment activities are influenced by factors of the external and internal environment, and therefore require proper management. The orientation of innovation and investment activities of domestic enterprises should take into account the trends in the development of the world economy, taking into account the capabilities, features and priorities of the Ukrainian economy, which has suffered as a result of the war. Technologies based on the use of energy-saving technologies are a priority, which is important for the Ukrainian economy, which has lost the majority of its energy infrastructure and can only meet the needs of business entities in this way. Innovations focused on the use of artificial intelligence are important for all areas of activity of different countries. These innovations relate to both production processes and management processes, as well as the growth of consumer demands for products, which are also based on the use of artificial intelligence. Another important area of innovation is those related to the adaptation of all spheres of life to climate change.ange, are important for all areas of activity.

Keywords: innovation, innovative activity, investments, investment activity, innovative and investment activity, energy-saving technologies, artificial intelligence, climate change.

Стаття надійшла до редакції / Received 15.01.2026
Прийнята до друку / Accepted 26.02.2026
Опубліковано / Published 31.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Рачинський Олександр

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Термін «інновації» в економічних дослідженнях часто пов'язують із поняттям «розвитку», під яким у розуміють незворотну, направлену, закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів. У результаті розвитку виникає якісно новий стан досліджуваного об'єкта, що означає зміну його складу або структури *[1]*. Традиційно інновації розуміють як поштовх до розвитку, економічного зростання, що передбачає перетворення ідей в об'єкт ринкових відносин. Проте для вітчизняної науки взаємозв'язок інновацій та розвитку необхідно розглядати через призму відновлення економіки України, що постраждала під час воєнних дій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Важливість відновлення економіки для усього українського суспільства знайшла відображення у численних публікаціях вчених, які намагаються спроектувати можливі передумови відбудови економіки незважаючи на те, що воєнні дії ще тривають. Загальні питання інноваційної та інноваційно-інвестиційної діяльності відображено у працях [2-6]. Н.Г. Гавриленко та О. В. Олійник [7] досліджували особливості інноваційно-інвестиційної діяльності за умов використання інформаційно-комунікаційних технологій, а робота Шут С.О. [8] присвячена саме провадженню інноваційно-інвестиційної діяльності в трансформаційних умовах. Для подолання економічних наслідків війни [9] потрібно враховувати особливі умови інноваційно-інвестиційної діяльності.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на якість та ґрунтовність проведених досліджень існує потреба у розгляді інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств як передумови відновлення економіки України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розгляд теоретичних основ інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств в умовах відновлення економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Згідно з оцінкою збитків та потреб Світового банку, збитки від війни за 2024 рік оцінюються в 155 млрд дол. США, що еквівалентно поточному валовому внутрішньому продукту України. Загальні потреби у відбудові оцінюються в 524 млрд дол. США протягом десятирічного періоду, що майже втричі перевищує ВВП 2024 року [9]. Такі масштаби економічних втрат зумовлюють необхідність максимального використання прогресивних інноваційних рішень для прискорення відновлення економіки. Повернення до довоєнного рівня очікується за найкращим сценарієм до 2033 року. Загалом, прогнозують, що українська економіка залишиться на 17% нижчою за довоєнний рівень у реальному вираженні у 2026 році [9].

Звичайно, стратегічні рішення та загальноекономічні умови формуються на макрорівні, однак підприємствам необхідно усвідомити важливість максимального спрямування зусиль на інноваційний варіант розвитку. Поняття «інновація» увів у економічну науку Й. Шумпетер. Ще у 1912 р. ним було започатковано теорію інновацій, а в 30-х роках ХХ ст. вона набула завершеності. Його твердження, що інновації зрушують економічну систему з рівноважного стану й є чинником «створювального руйнування», або «нестабільної стабільності», є актуальними і натепер. В основу власної концепції інновацій Шумпетер поклав ідею про «нові комбінації», що з часом було замінено терміном «інновація» [1]. Дане твердження пояснює важливість інновацій для економічних систем різних рівнів, як економіки країни вцілому, так і діяльності підприємства зокрема. Видатний економіст наголосив у своїй праці «Теорії економічного розвитку», що інновації, нововведення, підприємницьке новаторство відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку економічних суб'єктів [1].

Незважаючи на пізніше численні дослідження, що істотно розвинули вказані початкові напрацювання, актуальними залишаються запропоновані Й. Шумпетером в межах концепції інновацій п'ять наступних передумов [1]:

– створення нового (для споживачів) товару або надання наявним на ринку товарам нової якості; створення нового методу чи технології виробництва, які ще не використовувалися у досліджуваній галузі;

– проникнення на новий ринок;

– відкриття нового джерела факторів виробництва незалежно від того, чи вони використовувалися компанією раніше;

– нові підходи щодо організації галузі.

Перераховані вченим варіанти інновацій, охоплюють усі можливі варіанти і є актуальними й досі. Саме тому, типізацію видів інновацій, що запропонована дослідником, на нашу думку, доцільно використовувати при формуванні інноваційних стратегій різних рівнів, адже це дозволить сформувати цілісне уявлення про внутрішнє та зовнішнє середовище для аналізу наявних та потенційних можливостей.

Категорія «інновація» визначена на законодавчому рівні як «новостворена та (або) вдосконалена конкурентоспроможна технологія, продукція або послуга, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [2].

Відповідно, інноваційним визнається продукт, який є втіленням у практичну діяльність об'єкта інтелектуальної власності, на який виробник має документи, що засвідчують право інтелектуальної власності (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників ліцензії, або впровадженням відкриттів, що підвищують науково-технічний і технологічний рівень [2]. Мова йде про продукт, який в Україні вироблений уперше, або який порівняно з подібним продуктом, наявним на ринку, є конкурентоспроможним і має значно вищі техніко-економічні показники [1].

У визначених законодавством поняттях та запропонованому поясненні до них конкурентоспроможність вказується як ознака новизни. Але таке формулювання є, на нашу думку, дещо некоректним, адже вища конкурентоспроможність є результатом, індикатором ефективності прийнятих управлінських рішень та здійснюваних процесів. Проте потрібно також зважати, що трактування поняття «інновація» на законодавчому рівні має інші завдання ніж на рівні підприємств. Так, у правовому підході до трактування понять «інновації» та «інноваційна діяльність», метою законотворців є формування умов для підтримки інноваційного спрямування економіки. Так, зокрема Законом України «Про інноваційну діяльність» [1] визначаються умови, за яких проекти та підприємства можуть розраховувати на підтримку з боку держави. Для мікрорівня є важливими інші аспекти.

Закономірно, що впровадження та використання інновацій потребує коштів, тобто активізації інвестиційної діяльності. У свою чергу, інвестиції матимуть ефект у випадку їх інноватівності. Термін «інвестиція» походить від лат. «інвест», що означає «вкладати». Найпростіше визначення інвестицій – це вкладення капіталу у бізнес-проєкт з метою подальшого його нарощування. Отримання доданої вартості як результат інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та недоотримання відсотків від банківських вкладів [3].

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції визначаються як усі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти господарської діяльності різних сфер, у результаті якої формується дохід (прибуток) або досягається соціальний ефект [3].

Практичного змісту теоретичній сутності економічних категорій «інновації» та «інвестиції» надають певні дії та заходи які здійснюються людиною (або пов’язаними з нею соціально-економічними системами), які в сучасній науковій економічній думці заведено називати термінами «інноваційна діяльність» та «інвестиційна діяльність».

Діяльність підприємства, як соціально-економічної системи, в інноваційній та інвестиційних сферах пов’язана із перетворенням вхідних економічних ресурсів у вихідні результати шляхом розробки та впровадження інновацій. Це потребує значного ресурсного забезпечення, а тому є підстави вважати, що діяльність з реалізації інновацій (інноваційна діяльність) завжди здійснюється за допомогою інвестицій і супроводжується інвестиційною діяльністю [5].

У межах даного підходу термін «інноваційно-інвестиційна діяльність» розуміється як комплекс двох взаємопов’язаних видів діяльності підприємств – інноваційної та інвестиційної, з певними авторськими варіаціями щодо його вживання [5].

Окремі дослідники [1] пропонують в теоретичному сенсі вести мову про єдиний інноваційно-інвестиційний розвиток, а у практичному – про формування спільної інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку, в рамках якої, з одного боку, здійснюються фундаментальні і прикладні дослідження, розробляються нові технології, відбувається постійне генерування інноваційних ідей, а з іншого – триває пошук капіталу, відбір інвестиційних проєктів, запроваджування його у виробництво.

На нашу думку, застосування поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток» викликає певні питання, адже за своїм змістом «інновації» та «інвестиції» є передумовами для розвитку певної виробничої системи. При цьому лише наявність інновацій без інвестицій не принесе потрібного результату, а також навпаки, інвестиції, які не враховують вимогу інноваційності переважно мають нижчу віддачу. Тому дане поняття не має, на нашу думку, логічного економічного сенсу. У той же час варто погодитись про необхідність формування спільної або ж узгодженої інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства.

Під управлінням інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства пропонуємо розуміти процеси спрямування та регулювання відносин щодо створення та реалізації інновацій та пов’язаних з ними інвестицій, які вкладаються в об’єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку або досягнення іншого ефекту [5].

В результаті дослідження було виявлено такі тенденції, що характеризують інноваційно-інвестиційний процес на сучасному етапі [7]:

1. Ефективні комунікації підприємства із зовнішнім середовищем, взаємодія та обмін інформацією з різними «джерелами знань» (підприємства, університети, дослідницькі центри, споживачі, постачальники).

2. Збільшення ролі знань та навчання, особлива увага приділяється прихованим знанням, які пов'язані з індивідуальним досвідом, підвищення вагомості здатності підприємства створювати, підтримувати та використовувати знання найефективнішим чином.

3. Використання принципів «відкритих інновацій», що дозволяють поєднувати в інноваційно-інвестиційному процесі використання як внутрішніх, так і зовнішніх ідей.

4. Створення інноваційних екосистем, що дозволяють не тільки об'єднати зусилля та можливості численних учасників, а й досягти синергетичного ефекту.

5. Цифровізація інноваційно-інвестиційного процесу, інформаційно-технологічне моделювання можливих варіантів розробки інновацій.

Інноватівність підприємств, компаній і цілих галузей економіки залежить від різних зовнішніх і внутрішніх факторів. До внутрішніх факторів відносять наявність сприятливих економічних, організаційних, кадрових і технічних передумов для впровадження інновацій [1].

Дане твердження потребує уточнення, адже вплив факторів чи чинників може бути негативним або ж позитивним, а отже некоректно говорити про наявність сприятливих передумов. Варто було б говорити про наявність внутрішніх передумов для інноваційності підприємств.

Важливим елементом підтримки інноваційних ініціатив на підприємстві є також психологічний та інформаційний аспекти, тобто підтримка інноваційної діяльності керівництвом, працівниками та місце інформації про нововведення в системі прийняття рішень на підприємстві, особливо це стосується процесів цифровізації та впровадження цифрового інструментарію в діяльність підприємства.

Зовнішні фактори впливу на інноватівність розвитку підприємства визначаються: специфікою ринкових відносин; станом фінансово економічної системи (можливості інвестиційного забезпечення); соціально-економічними і політичними чинниками; наявністю або відсутністю сприятливого інвестиційного клімату та державної підтримки; позиціонуванням підприємства в галузі; особливостями галузі та її життєвого циклу, розвиненістю інфраструктури [1].

Тенденції формування високорозвиненої економіки в провідних країнах вказують на використання інтенсивного типу економічного зростання, зважаючи на обмеженість ресурсів, за рахунок активного використання та вдосконалення механізму інноваційної та інвестиційної діяльності [6].

У своїй роботі Бабина О.М. пропонує такі принципи ресурсозбереження для інноваційно-інвестиційній діяльності: децентралізація ланцюгів постачання, оптимізація ланцюгів постачання, виробництва та збуту, інтеграція виробництва, постачання та збуту, залучення місцевих ресурсів, масове виробництво за індивідуальними замовленнями, цифрова трансформація бізнес-процесів, збалансованість між ціною та якістю, економіка замкнутого циклу, повернення ресурсів в оборот, на всіх етапах виробництва та споживання, залучення споживачів [4].

Саме через призму використання ресурсів пропонуємо розглядати інноваційно-інвестиційну діяльність в умовах відновлення економіки. При цьому ключовими для української економіки мають стати такі напрями:

– енергозберігаючі технології як напрям інновацій;

До основних напрямків інноваційного розвитку енергетичного комплексу країни вцілому пропонують відносити: інновації у розвитку сонячної, вітрової, гідро- та біоенергетики; інтелектуальні мережі; технології утримання енергії; цифровізація енергетичного сектора; воднева енергетика; мікромережі та децентралізація; інноваційні технології у сфері енергоефективності; термоядерна енергетика [4].

– технології, продукти, що орієнтовані на адаптацію до кліматичних змін;

На нашу думку, до вказаного напрямку належать інновації, які допомагають безпосередньо підприємству функціонувати в умовах кліматичних змін, а також ті, які зорієнтовані на задоволення оновлених потреб споживачів, наприклад виробництво продукції, що більш стійка до високих температур, більше кондиціонерів. Зміни умов функціонування самих підприємств потрібно також враховувати, адже зростає ризик виникнення форс-мажорних обставин, що відображається у можливості ризиків для персоналу та економічних ризиків.

– інновації, що базуються на використанні штучного інтелекту;

Ще одним із важливих чинників, які потрібно врахувати при побудові інноваційно-інвестиційної діяльності є розвиток штучного інтелекту. На це потрібно зважати при випуску продукції, щоб врахувати вимоги споживачів, тобто продукуванні продукції із використанням штучного інтелекту. Також процес виробництва із використанням штучного інтелекту є важливим для оптимізації власних витрат.

Використання штучного інтелекту в Україні для відновлення економіки важливе ще із позиції заміщення трудових ресурсів, дефіцит яких виник та ще посилиться через війну та її демографічні наслідки.

Важливість інноваційно-інвестиційної діяльності для економічної стійкістю проявляється у наступному [8]:

1) інновації є фактором стійкості. Впровадження нових технологій сприяє зниженню витрат, підвищенню продуктивності і зменшенню вразливості економік до глобальних викликів;

2) інвестиції є основою адаптивності. Це пов’язано з тим, що капіталовкладення в інфраструктуру та нові технології сприяють модернізації економіки та створенню умов для гнучкої реакції на шоки;

3) формує інноваційно-інвестиційний синергізм, який означає об’єднання цих двох елементів, чим підсилює здатність економічних систем до збереження стійкості через створення нових джерел зростання та диверсифікацію економіки.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, для відновлення вітчизняної економіки, яка зазнала значних втрат необхідним є максимально ефективне використання ресурсів, що може бути досягнуто завдяки активному впровадженню різного типу інновацій на рівні підприємств та формування сприятливих умов на рівні держави. Як стверджує економічна наука, інновації потрібно розглядати у симбіозі із інвестиціями, адже генерування та особливо впровадження інновацій потребують коштів, які забезпечуються у межах інвестиційної діяльності. Інноваційно-інвестиційну діяльності потрібно розглядати як передумову розвитку економічних систем різних

рівнів, та для України для її відновлення. Основними напрямами інноваційно-інвестиційної діяльності, які можуть бути запорукою успіху відновлення підприємств є застосування енергозберігаючих технологій, адаптація до кліматичних змін та використання штучного інтелекту, у тому числі для боротьби із дефіцитом трудових ресурсів.

Література

1. Грігєрман Є.В. Інноваційно-інвестиційний розвиток: сутність та концептуальні підходи / Є.В. Грігєрман // Київський економічний науковий журнал. – 2024. – № 4. – С. 54 – 60.

2. Про інноваційну діяльність: закон України від 04.07.2002 № 40-IV. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text

3. Про інвестиційну діяльність: закон України № 1560-XII від 18.09.1991. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text

4. Бабина О. М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії / О. М. Бабина // Ефективна економіка. – 2021. – № 11. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9579

5. Довгань Ю. В. Теоретичні аспекти управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств / Ю. В. Довгань // Modern Economics. 2022. – № 36. – С. 38-44.

6. Ракитська А. О. Теоретичні аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці / А.О. Ракитська // Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікрорівні: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (25 травня 2021 року, м. Одеса). С. 123-126. Режим доступу: https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/63c05a41-5318-4249-930f-665871979113/content

7. Гавриленко Н.Г. Оптимізація інноваційно-інвестиційних процесів підприємства на основі використання ІКТ / Н.Г. Гавриленко, О. В. Олійник // Журнал стратегічних економічних досліджень. – 2023. – № 2(13). – С. 110-120.

8. Шут С. О. Стратегічні підходи до управління інноваційно-інвестиційним розвитком в умовах трансформації економіки / С. О. Шут // Академічні візії. – 2024 – Вип. 37. – Режим доступу: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1545.

9. Вольфенштейн К. Економічний вплив війни між Росією та Україною / Xpert.digital. – Режим доступу: https://xpert.digital/uk/die-wirtschaftlichen-auswirkungen-des-krieges/

References

1. Pro innovatsiinu diialnist: zakon Ukrainy vid 04.07.2002 № 40-IV. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text

2. Pro investytsiinu diialnist: zakon Ukrainy № 1560-XII vid 18.09.1991. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text

3. Babyna O. M. Sutnist innovatsiino-investytsiinoi diialnosti u konteksti rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii / O. M. Babyna // Efektyvna ekonomika. – 2021. – № 11. – Rezhym dostupu: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9579

4. Hrihierman Ye.V. Innovatsiino-investytsiinyi rozvytok: sutnist ta kontseptualni pidkhody / Ye.V. Hrihierman // Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal. – 2024. – № 4. – С. 54 – 60.

5. Dovhan Yu. V. Teoretychni aspekty upravlinnia innovatsiino-investytsiinoiu diialnistiu pidpryiemstv / Yu. V. Dovhan // Modern Economics. 2022. – № 36. – S. 38-44.

6. Rakytska A. O. Teoretychni aspekty innovatsiino-investytsiinoi diialnosti v natsionalnii ekonomitsi / A.O. Rakytska // Rozvytok konkurentospromozhnosti ekonomiky v umovakh mizhnarodnoi intehratsii: makro-, mezo- ta mikrorivni : materialy mizhn. nauk.-prakt. konf. (25 travnia 2021 roku, m. Odesa). S. 123-126. Rezhym dostupu: https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/63c05a41-5318-4249-930f-665871979113/content

7. Havrylenko N.H. Optymizatsiia innovatsiino-investytsiinykh protsesiv pidpryiemstva na osnovi vykorystannia IKT / N.H. Havrylenko, O. V. Oliinyk // Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen. – 2023. – № 2(13). – S. 110-120.

8. Shut S. O. Stratehichni pidkhody do upravlinnia innovatsiino-investytsiinym rozvytkom v umovakh transformatsii ekonomiky / S. O. Shut // Akademichni vizii. – 2024 – Vyp. 37. – Rezhym dostupu: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1545

9. Volfenshtein K. Ekonomichnyi vplyv viiny mizh Rosiieiu ta Ukrainoiu / Xpert.digital. – Rezhym dostupu: https://xpert.digital/uk/die-wirtschaftlichen-auswirkungen-des-krieges/